

Župna crkva Sv. Jurja u Liču u kontekstu sakralne arhitekture Gorskog Kotara

Topolovčan, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:149423>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Mentor: Prof. dr. sc. Marijan Bradanović

Student: Ivan Topolovčan

Župna crkva sv. Jurja u Liču u kontekstu sakralne arhitekture

Gorskog kotara

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij povijesti umjetnosti i njemačkog jezika i književnosti

Rijeka, 15. rujna, 2022.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Razvoj naselja Lič.....	4
3. Faze naseljavanja Liča	5
4. Dosadašnja literatura o crkvama Gorskog kotara	6
5. Sakralna arhitektura Gorskog kotara.....	7
6. Crkva sv. Jurja u Liču	9
7. Komparativni primjeri.....	10
7.1. Crkva sv. Marije Magdalene u Brodu na Kupi	10
7.2. Crkva sv. Marije u Lukovdolu	10
7.3. Crkva sv. Ivana Krstitelja u Delnicama	10
7.4. Crkva sv. Katarine u Lokvama	11
7.5. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Fužinama.....	11
8. Sakralna arhitektura brodmoravičkog kraja.....	12
8.1. Crkva sv. Nikole u Brod Moravicama	12
8.2. Crkva Majke Božje Škapularske (Karmelske) u Moravičkim Selima	12
8.3. Crkva sv. Petra i Pavla u Podstenama.....	13
9. Sakralna arhitektura čabarskog kraja	14
9.1. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Čabru.....	14
9.2. Crkva sv. Hermagore i Fortunata u Gerovu.....	14
9.2. Crkva sv. Leonarda u Hribu.....	15
10. Historicističke crkve Gorskog kotara.....	16
10.1. Crkva sv. Terezije Avilske u Ravnoj Gori.....	16
10.2. Crkva sv. Ivana Nepomuka u Vrbovskom	16
10.3. Crkva Majke Božje Lurdske u Vratima	17
11. Još nekoliko važnijih primjera sakralne arhitekture na području Gorskog kotara	18
11.1. Crkva Majke Božje od sedam žalosti u Mrkoplju.....	18
11.2. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Skradu	18
11.3. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Staroj Sušici	18
11.4. Crkva sv. Ane u Mrzloj Vodici	19
12. Zaključak.....	20
13. Popis literature	21
14. Popis priloga	23

1. Uvod

Tema ovog rada je crkva sv. Jurja u Liču u kontekstu sakralne arhitekture Gorskog kotara. U radu se piše o povijesnoumjetničkom kontekstu postanka i arhitektonskom oblikovanju ove crkve. Njezino oblikovanje dovodi se u odnos s obližnjim crkvama nastalima u istom vremenskom periodu. Završni rad je podijeljen u 13 dijelova. Polazi od uvodnog dijela, pregleda literature koja se odnosi na temu, razvoja naselja i faze naseljavanja, pa sve do samog primjera Sv. Jurja u Liču. Nakon toga rad sadrži komparativne primjere za samu navedenu crkvu. Drugi dio rada sastoji se od komparativnih primjera sakralne arhitekture Gorskog kotara. Već i uvodno treba istaknuti da je sakralna arhitektura Gorskog kotara slabije istražena. Ovaj rad predstavlja samo uvod u problematiku daljnjeg istraživanja sakralne arhitekture Gorskog kotara.

2. Razvoj naselja Lič

Najznačajnije razdoblje za gospodarski razvoj Gorskog kotara, prije nego što će 18. stoljeće uzdrmati temelje feudalnog društva, bilo je za njegovih posljednjih feudalnih gospodara, braće Petra i Nikole Zrinskih. Iako u Gorskom kotaru nije bilo znatnijih obradivih površina, pa ni velikih mogućnosti za razvoj ratarstva, Zrinski su na svojim posjedima, što su se protezali od gornjeg Primorja do Pokuplja i dalje, razvili druge mogućnosti feudalnog gospodarenja.¹ Nastavili su s iskorištavanjem željezne rudače u frankopanskim rudnicima u Liču, a kasnije u Čabru, gdje su podigli visoku peć za taljenje rudače. Zahvaljujući tome Zrinski su razvili gospodarstvo i spretno ga uključili u europsko tržište.² Lič se nalazi u dolini ovalnog oblika, južnije od Fužina. Ličko polje je okruženo brdima i šumama³. Tim poljem proteže se rječica Ličanka. Opis prirodnog krajolika donosi nam Andrija Rački⁴

¹ BOGNAR, ANDRIJA, Stanovništvo u: Gorski kotar, (ur.), Josip Šafar, str. 311.

² STROHAL RUDOLF, Uz Lujzinsku cestu, str. 37

³ HIRC DRAGUTIN, Gorski kotar, str. 15, Rijeka, 1993

⁴ RAČKI, ANDRIJA, Iz prošlih dana, str. 9.

3. Faze naseljavanja Liča

Najstariji naseljenici, koji su došli u Lič nastanili su se na sjevernoj strani Ličkog polja nedaleko brijega koji se danas zove Gradina. Bili su rimokatolici i tamo su izgradili skromnu crkvu posvećenu sv. Mariji Magdaleni. Uslijed opasnosti od Turaka, a vjerojatno i zbog oskudice i nerodnosti Ličkog polja, ti prvi Ličani su se iselili iz Liča, nekud prema Kranjskoj. Crkveno su zvono, prema predaji, potopili u Marasovo jezero, da ne padne u ruke Turcima; pa se od onda, opet po narodnom kazivanju, iz tog jezera katkada čula zvonjava.⁵

Druge ličke naseljenike, zvane Vlasi Krmpoćani, doveo je početkom 17. stoljeća krajiški general Vid Kisel iz tadašnjih južnih hrvatskih okupiranih krajeva i Bosne, te senjski kapetan Danijel Frankol iz Ravnih Kotara u sjevernoj Dalmaciji, koji su također bili pod turskom okupacijom. Oni su se naselili na istom mjestu gdje su bila napuštena, ruševine ili razvaljene kuće prvih naseljenika. Na brežuljku istočno od mjesta gdje se nalazila kapele Majke Božje Snježne, izgradili su kapelu sv. Ivana, koja više ne postoji, ali se brežuljak po njoj zove Sveti Ivan. Prema njihovom vjerovanju i legendi njih je upravo sv. Ivan, ukazavši im se u noći, pozvao da se nasele u Lič, „gdje je uz potok ravan okružena od sviju strana ogromnim bregovima“ – kako su opisivali svoju novu postojbinu.⁶

Treći naseljenici Ličkog polja, sredinom 17. vijeka, bili su dovedeni također od krajiških vojnih vlasti, iz Pazarišta u Lici, a nastanili su se na mjestu današnjeg Liča⁷. Nakon doseljenja u Lič prešli su s pravoslavne na katoličku vjeroispovijed. Njihov novi feudalni gospodar Nikola Zrinski izgradio im je i crkvu – sv. Jurja, s malim zvonikom, koja se nalazila na mjestu današnje, a za obranu od Turaka i utvrdu, kaštel na brdu, koje je po njoj dobilo ime te se i danas zove Gradina. Danas se na tom brdu nalaze samo ostaci ličkog kaštela. Od navedenog kaštela koji je kvadratnog oblika, čije su dimenzija stranica 10x10 metara, sačuvani su samo temelji, čiji su zidovi debljine 130 centimetara. Kaštel je najvjerojatnije bio izgrađen od nad kamenim temeljima.⁸ Na istočnoj strani Ličkog polja bila je izgrađena i hodočasnička crkva – kapela Gospe Snježne – poznata kao Marija Snježna, koju su u Drugom svjetskom ratu topništvom razorili Nijemci.

⁵ IVA PERČIĆ ČALOGOVIĆ, *Fortifikacijski i sakralni spomenici* u: Gorski kotar, 1981., str. 793.

⁶ LASZOWSKI, EMILIJ, Gorski kotar i Vinodol- dio državnine knezova Frankopana i Zrinskih, str. 22.

⁷ SEKULIĆ, ANTE, Prilozi sa povijest naselja i župe Lič, 1981. str. 11

⁸ ŠKILJAN, FILIP, Kulturno-historijski spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale, str. 57

4. Dosadašnja literatura o crkvama Gorskog kotara

Sakralna arhitektura Gorskog kotara je vrlo slabo znanstveno istražena. Kada analiziramo literaturu koja se dotiče sakralne arhitekture Gorskog kotara, najčešće je riječ o tek rudimentarnim podacima o nastanku crkve, dok o samim arhitektonskim fazama i razvoju literature koja bi to dokazala najčešće nema ni riječi. Zbog navedenih razloga, otežano je shvaćanje sakralne arhitekture i svih promjena koje su događale na određenim djelima. Veći broj crkvi nastaje već u 17. stoljeću, no uglavnom su bile izgrađene od drveta pa do danas nisu ni sačuvane. Novije su se zbog poštivanja kulturnog mjesta gradile na mjestu starijih. Događale su se i novogradnje koje bi se pozivale na elemente starijih građevina.

U većini pregleda barokne arhitekture postoji tek koja informacija o sakralnoj arhitekturi Gorskog kotara. To je pokazatelj da je Gorski kotar dio perifernog umjetničkog stvaralaštva. Knjiga „*Barokna arhitektura*“ koju je napisala Katarina Horvat Levaj, donosi sintezu koja se tiče sakralne barokne arhitekture kontinentalne Hrvatske, ali same crkve na području Gorskog kotara slabije su obrađene.⁹ U monografiji: „*Barok u Hrvatskoj*“ A. Horvat pisala je o sakralnoj arhitekturi Gorskog kotara, ukazujući na važnost ovog zapostavljenog dijela hrvatske kulturne baštine.¹⁰ Najvažniji izvor za navedenu temu je monografija: „*Gorski kotar*“ koju je napisali grupa autora, 1981. godine. Poglavlje u knjizi naslovljeno „*Fortifikacijski i sakralni spomenici*“ koje je napisala Iva Perčić-Čalogović, najdetaljnije opisuje karakteristike barokne sakralne arhitekture Gorskog kotara, donoseći niz primjera: (Crkva sv. Jurja u Liču, crkva sv. Antuna Padovanskog u Skradu...).¹¹ Knjiga „*Kulturno-povijesni spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale*“ sadrži također određene informacije o crkvama Gorskog kotara. Stoga i nju spominjemo kao važnu za ovaj pregled.¹²

⁹ HORVAT-LEVAJ, KATARINA, *Barokna arhitektura*, Zagreb, 2015

¹⁰ HORVAT, ANĐELA, MATEJČIĆ, RADMILA, PRIJATELJ, KRUNO, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982

¹¹ Iva Perčić Čalogović, *Fortifikacijski i sakralni spomenici*“ u: *Gorski kotar*, 1981., str. 793,

5. Sakralna arhitektura Gorskog kotara

O crkvama na području današnjeg Gorskog kotara, koje su nastale prije turskih provala postoje pisani dokumenti, no sama arhitektura je uništena. Spominje se i sakralna arhitektura izgrađena neposredno nakon što je minula opasnost od Osmanlija, njezino rušenje, te građenje novih crkava na istim lokacijama. Najvjerojatnije da je većina tih ranijih primjera sakralne arhitekture bilo izgrađeno od drveta, pa su zbog toga razloga u potpunosti uništene.

Dio Hrvatske koji bi danas odgovarao području koje su u doba osmanskih osvajanja nazivalo „Reliquiae reliquiarum“ povezan je s utjecajem sjeverozapadnog, alpskog i podalpskog kulturnog kruga.¹³ Geografski položaj sjeverne Hrvatske većinom je bio periferni. Tek najveći centri uspostavili su barok u punom sjaju. Naravno, veća središta moći više se razvijaju. Zbog navedenih razloga, područje Gorskog kotara biva zanemareno.

U 17. stoljeću područje današnjeg Kvarnera i Istre nastavlja s tradicionalnom izgradnjom sakralne arhitekture. Crkve su najčešće su jednobrodnog oblika, dok je kod popravaka i pregradnji riječ o starijim crkvama. Kao i na području Gorskog kotara, jednobrodne crkve su većinom jednostavnijeg oblika. Stropovi su najčešće ravno zaključeni. Arhitektonska dekoracija koja je većinom izvedena od kamena odnosi se zapravo samo na okvire različitih otvora.

Tek krajem 18. i početkom 19. stoljeća, građevine se sve češće zidaju, pa ~~tako~~ i crkve, koje na taj način postaju trajnije, naravno i reprezentativnije. Očuvane crkvene gradnje na području današnjeg Gorskog kotara većinom su iz novijeg vremena, pretežno iz 19. stoljeća. Postoji i poneka iz razdoblja baroka. Pri istraživanju barokne umjetnosti kontinentalne Hrvatske, treba objasniti problem koji se veže uz navedeni stil. Konzervatorica i povjesničarka umjetnosti Anđela Horvat rano je upozoravala na taj problem i njegovo moguće rješenje. Kada je pisala o razdoblju od 16. do 19. stoljeća, govori o pluralizmu stilova, *Stilpluralismus*.¹⁴ U Gorskom kotaru tijekom 17. stoljeća pojavljuje se stil koji bi se najbolje opisao kao „gotika u baroku“.¹⁵ Reprezentativni primjer za navedeni stil bila bi crkva sv. Franje Asiškog u Beču. Utjecaj gotike u baroku nije samo zbog državnih granica i dijelova Hrvatske koji su pripadala tadašnjim državama, nego se taj utjecaj širio cijelom centralnom Europom.

¹³ HORVAT, ANĐELA (bilj. 14.), 109.

¹⁴ BOTICA, DUBRAVKA, Gotika u baroku. Problemi stila u arhitekturi 17. stoljeća na izabranim primjerima

¹⁵ BOTICA, DUBRAVKA (bilj. 70.), 119.

Još jedan zanimljiv utjecaj pojavljuje se na području Čabarskog kraja. Utjecaji dolaze prije svega od obližnjih većih mjesta koji su imali trgovačke puteve koji su prolazili kroz Čabar. Na ovom području također se javlja utjecaj iz primorja, također posredstvom trgovačkih komunikacija i vlastelinskih veza. Utjecaj primorja najviše se očituje na pročeljima zaobljenog zabata i zvonika s preslicom. Kada govorimo o području čabarskog kraja, moramo spomenuti i utjecaj Loške doline koja se nalazi sjeverno od Čabra. Putem Loške doline dolaze utjecaji zvonika alpskog tipa. Navedeni zvonici najčešće se nalaze na jednobrodnim crkvama.

6. Crkva sv. Jurja u Liču

Crkva sv. Jurja u Liču nalazi se u djelu sela koje se naziva Gradina. Navedeni dio naselja dobio je naziv po utvrdi koju je podigao Nikola Zrinski kako bi pomogao u obrani od Turaka. Crkva sv. Jurja u Liču služila je kao župna sve do stvaranja fužinske župe – nakon izgradnje Karolinske ceste, od godine 1725.

Današnja župna crkva sv. Jurja izgrađena je 1807. godine, a obnovljena je 1841. godine. Skladno je smještena u krajoliku naselja, iznad mjesnog groblja. Crkva je stradala i bila oštećena za vrijeme Drugog svjetskog rata. Obnovljena je temeljito osamdesetih godina 20. stoljeća¹⁶. Jednobrodna crkva ima pravokutno svetište kojemu je s juga prigradena sakristija. Svetište je svođeno svodom koji počiva na susvodnicama. Zvonik istaknut u osi pročelja raščlanjuju lučni portal i lučni otvori lože za zvono. Etaže zvonika između njih raščlanjene su malim pravokutnim prozorskim otvorima. Zapadno pročelje crkve pred kojim se uzdiže masivni zvonik raščlanjuju dva polukružna prozorska otvora. Na laterarnom zidu broda niže se po tri prozorska jednostavna pravokutna prozorska otvora. O arhitekturi crkve koju nismo imali prigodu proanalizirati bez žbuke možemo zaključiti da je riječ o skromnom oblikovanju na podlozi ranije tradicije jednobrodnih crkvi sa zvonikom istaknutim na pročelju. Stilski riječ je o razdoblju klasicizma koji se skladno nadovezivao na ranije razdoblje baroknoga klasicizma i baroka.

¹⁶ ŠKILJAN, FILIP, Kulturno-povijesni spomenici Gorskog kotara i Ogulinskoplašćanske zavale s pregledom povijesti Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale od prapovijesti do 1881, Zagreb, 2012. str. 37.

7. Komparativni primjeri

Arhitektonsko oblikovanje crkve važno je usporediti sa sličnim primjerima iz regije. Komparativnu analizu otežavaju naknadne pregradnje i dogradnje, kao i spomenuta općenito slaba istraženost sakralne arhitekture Gorskog kotara.

7.1. Crkva sv. Marije Magdalene u Brodu na Kupi

Prema tradiciji crkvu sv. Marije Magdalene dao je izgraditi Petar Zrinski 1670. godine. Crkva se nalazi unutar zidina zajedno s utvrdom. Crkva je sadržavala barokne arhitektonske elemente. Na vratima je natpis iz 1732. godine koji govori kako dolazi do prve obnove u kojoj je crkva produžena na zapadnoj strani. Crkva je jednobrodna, polukružnog svetišta i ima zvonik sa zapadne strane. Za vrijeme Drugog svjetskog rata crkva je bila oštećena i nakon toga došlo je do opsežnije obnove.

7.2. Crkva sv. Marije u Lukovdolu

Prvotna crkva u Lukovdolu izgrađena je u 16. stoljeću. Za vrijeme ratovanja s Osmanlijama, crkva je uništena, te je nova podignuta 1604. godine. Crkva koja se danas nalazi u Lukovdolu, nalazi se u središtu naselja na uzvisini. Na zapadnom pročelju nalazi se masivni toranj uobičajenog piramidalnog krovišta. Jednobrodni prostor crkve zaključen je polukružnim svetištem.

7.3. Crkva sv. Ivana Krstitelja u Delnicama

Crkva se spominje već tijekom 17. stoljeća. Spominje se u kontekstu naseljavanja samog područja današnjih Delnica. Prema tradiciji riječ je bila o kmetovima Zrinskih koji dolaze iz slovenskih krajeva. Prva crkva bila je izgrađena u Lučicama koje su nastale kao preteča Delnica. Također prema tradiciji demontirana je njezinu su zidanu građu ugradili u temelje današnje delničke crkve. Današnja crkva sv. Ivana Krstitelja izgrađena je 1829. godine. Dao ju je izgraditi tadašnji župnik Nikola Car.¹⁷ Za razliku od dosad navedenih primjera koji su jednobrodni, crkva u Delnicama je trobrodna, te ima poligonalnu apsidu. Zvonik je masivan, te je također smješten na pročelju.

¹⁷ Gorski kotar, 1981, str. 794.

7.4. Crkva sv. Katarine u Lokvama

Godine 1807. izgrađena je crkve sv. Katarine u Lokvama na mjestu gdje se već nalazila starija crkva. Kroz Lokve prolazi Lujzijanska cesta, te se crkva nalazi u djelu naselja koje se zove Potok. Do crkve se spušta kamenim stepeništem. Crkva je jednobrodna s poligonalnom apsidom. Masivni zvonik šiljatog krova nalazi se na zapadnom pročelju. Crkva dobiva određenu plastičnost jer zvonik svojim izdizanjem tvori plitki rizalit.

7.5. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Fužinama

Prvotna crkva u Fužinama postojala je već 1721. godine, kada dolazi do izgradnje Karolinske ceste. Nalazila se u djelu naselja koje se naziva Sv. Anton, točnije na području malog trga koji je danas opločen tlakovcem.¹⁸ 1808. godine crkva je nastradala od udara groma, te godinu kasnije počinje izgradnja današnje crkve. Gradnja je dovršena tek 1833. godine. Pozicija crkva uvjetovana je samom Karolinom koja prolazi kroz Fužine, te položajem groblja u neposrednoj blizini crkve. Crkva je jednobrodna građevina s pravokutnim svetištem. Masivni zvonik, niskoga krova, nalazi se na pročelju crkve. Uz ovu crkvu bitno je spomenuti župni stan koji se nalazi u blizini. U župnom stanu je u potpunosti sačuvan podrum koji ima kasnobarokni svod.

¹⁸ BRADANOVIĆ MARIJAN, TOPOLOVČAN IVAN, Problemi sjevernog jadrana, str.137.

8. Sakralna arhitektura brodmoravičkog kraja

8.1. Crkva sv. Nikole u Brod Moravicama

Crkva je pozicionirana u centru samog naselja. Na mjestu današnje crkve, nalazila se crkva koja je bila sagrađena već 1434. godine. Danas nije ništa očuvano od prethodne crkve. Današnja crkva nastaje početkom 18. stoljeća. Posvećena je 7. lipnja 1735. godine a posvetio ju je biskup Antun Benzoni.¹⁹ Crkva je jednobrodna, pravokutnog oblika i ima poligonalnu apsidu. Pročelje je dobilo pregradnju i sada je simetričnog, historicističkog izgleda. Portal ima trokutasti zabat i dva pilastra koja nose polukružni luk. Zvonik je naknadno izgrađen se nalazi na južnom zidu i imao je obrambenu svrhu u ratovanju s Osmanlijama. Izgradnju je naručio knez Zrinski. Obrambenu funkciju dokazuje masivna izgradnja. Zvonik s funkcijom obrambene kule nije neobična pojava na području Gorskog kotara. Još jedan primjer nalazi se u Gomirju u tamošnjoj samostanskoj tj. manastirskoj crkvi.²⁰ Krov crkve stradao je 1944. godine u požaru, ali unutrašnjost je očuvana. Uz više gradnji i pregradnji koje je crkva doživjela u postojećem izgledu, uz jaki historicistički sloj, započevši od zvonika na pročelju izgrađenoga na mjestu izvornog frankopanskog obrambenog tornja dosta je elemenata kasnog baroka, uz prilagodbe potrebama pravoslavne liturgije.²¹

8.2. Crkva Majke Božje Škapularske (Karmelske) u Moravičkim Selima

Sjevernije od Brod Moravica nalaze se Moravička sela. Crkva u naselju posvećena je sv. Majci Božjoj Škapularskoj. Crkva se spominje već 1663. godine i time se smatra najstarijom crkvom Gorskog kotara.²² Crkva je jednostavne arhitekture. Jednobrodna je s poligonalnom apsidom. Zvonik je masivan i za razliku od crkve u Brod Moravicama, nalazi se na pročelju crkve. Zvonik se sastoji od polukružnih otvora koji se nastavljaju do bifora. Dio plastike koji je dijelio biforu na dva dijela, danas više nije na originalnom mjestu i zapravo bifora postaje jednostruk prozorski otvor. Današnji ulaz nije više na zapadu kako je bilo u prvotnom stanju,

¹⁹ PODNAR, IVAN, Sakralna arhitektura brodmoravičkog kraja u ranom novom vijeku, str. 18

²⁰ PERČIĆ- ČOLOGOVIĆ, IVA, u Gorski kotar (bilj. 76.), 787

²¹ MIRELA SLUKAN ALTIĆ, Gomirje: povijest, identitet i fenomeni prožimanja, Rijeka, 2016. str. 271

²² BATELIJA, JURAJ, Blaženi Alojzije Stepinac u pohodu župi Brod Moravice, Zagreb, 2014., 24.

nego se ulaz nalazi na južnoj strani. Od dekorativne plastike, crkva posjeduje barokni kameni okvir na današnjem ulazu.

8.3. Crkva sv. Petra i Pavla u Podstenama

Zapadno od Brod Moravica nalaze se Podstene. Crkva je posvećena sv. Petru i Pavlu. Crkva je također jednobrodna, pravokutnog oblika, te ima poligonalnu apsidu. Zvonik se nalazi na pročelju crkve. Ulaz u crkvu je na pročelju i sadrži natpis na kojem se nalazi datacija crkve. Crkva je pregrađena 1832. godine.²³ Točna datacija izgradnje nije poznata. Na zvoniku se nalazi jedan okrugli i dva polukružna otvora. Kako crkva nema zabilježenu točnu dataciju izgradnje, možemo samo nagađati nastanak. Izgledom je slična kao crkva sv. Nikole u Brod Moravicama. To dovodi do zaključka da je crkva nastala početkom 18. stoljeća.

²³ PERČIĆ- ČOLOGOVIĆ, IVA, u Gorski kotar (bilj. 76.), 788

9. Sakralna arhitektura čabarskog kraja

9.1. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Čabru

Crkva se prvi put spominje u 18. stoljeću. 1735. godine kad je posvećen oltar sv. Antuna Padovanskog.²⁴ Specifičnost crkve je zabat zaobljenog oblika. Na pročelju se nalaze lezene koje su u razini s prozorima kvadratičnog oblika. Na gornjem djelu pročelja nalaze se prozori u obliku luneta. Na samom vrhu je zaobljeni zabat koji u sredini ima okulus ispod kojeg se nalazi četverolist. Ulaz u crkvu je monumentalni i nalazi se sa sjeverne, bočne strane. Sjeverno pročelje je također imalo zaobljeni zabat, ali je preoblikovano u zabat trokutastog oblika. Zvonik se nalazi na južnoj strani. Crkva je jednobrodna poligonalnog oblika sa svetištem koje se duboko ističe. Tako da tlocrt crkve je zapravo križnog oblika. Karakteristika crkve u Čabru je što je njezin prostor i okoliš znalački riješen. Čak i sam Petar Zrinski je sudjelovao u projektiranju crkve.²⁵

9.2. Crkva sv. Hermagore i Fortunata u Gerovu

Današnja crkva izgrađena je 1842. godine. Crkva–Riječ je o izdanju na kojem se prepliću elementi kasnog klasicizma i historicizma. Nalazi se na uzvisini, te zbog toga na zapadnoj strani nalaze se monumentalne stepenice koje vode do ulaza u crkvu. S istočne strane nalazi se groblje. Crkva je sadržavala prolaz do groblja, ali on je danas uništen i time crkva gubi svoje originalno uređenje. 1941. godine na zapadnu stranu se nadodane dvije drvene skulpture, točnije dvije poklonice. Posvećene su sv. Petrom i Pavlu. Zvonik se nalazi na južnoj strani i krov je šiljatog oblika.²⁶

²⁴ JOSIP BURIĆ Biskupije senjska i modruška u 18. stoljeću, str. 208, 210.

²⁵ PERČIĆ- ČOLOGOVIĆ, IVA, u Gorski kotar, 791.

²⁶ TROHA, DEJAN, Sakralna arhitektura čabarskog kraja u 18. I 19. stoljeću (Diplomski rad), Rijeka, 2017., obranjen pod mentorstvom Marijana Bradanovića

9.3.Crkva sv. Leonarda u Hribu

Crkva se prvi put spominje već početkom 18. stoljeća kao jedna od crkvi u župi Gerovo. Crkva je jednobrodna i s pravokutnim poligonalnim svetištem. Zvonik je masivan, zatvorenog tipa i nalazi se na pročelju crkve. Današnja crkva je izgrađena 1808. godine na mjestu starije kapele. Iako je izgrađena početkom 19. stoljeća, crkva je jedna od starijih u čabarskom kraju. Krov zvonika je barokni, jednak kao na crkvi u Čabru. Bočni zidovi crkve su raščlanjeni pravokutnim prozorima, dok se na stražnjem zidu nalazi okulus. Također crkva ima pravokutnu krstionicu koja se nalazi na sjevernom zidu. Crkva sv. Leonarda u Hribu je odličan primjer barokne arhitekture Gorskog kotara.

10. Historicističke crkve Gorskog kotara

Historicizam u arhitekturi Gorskog kotara prva je istakla povjesničarka umjetnosti i konzervatorica Iva Perčić Čalogović.²⁷ Mada je riječ o djelima školovanih arhitekata i graditelja koja donose nešto izrazitiji odmak od zatečene graditeljske tradicije ovdje ćemo crkve koje mu izrazitije pripadaju i kronološki izlaze iz okvira ovoga rada samo ukratko spomenuti, jer i njihov je kontekst važan za razumijevanje problema. Osobito zbog ranijih crkvenih zdanja koja su se u pravilu nalazila na njihovom mjestu.

10.1. Crkva sv. Terezije Avilske u Ravnoj Gori

Prvotna crkva izgrađena je već 1774. godine. Crkva nije bila cijela zidana, već je gornji dio bio izgrađen od drveta. Crkva je zbog svog derutnog stanja srušena 1905. godine. Nova je izgrađena već 1907. godine. Prema tradiciji nacrt za izgradnju izradio je glasoviti arhitekt Herman Bollé u svojem prepoznatljivom historicističkom načinu rada prožetoga neostilskom sintezom.

10.2. Crkva sv. Ivana Nepomuka u Vrbovskom

Prvotna crkva izgrađena je već 1755. godine. Današnja crkva je izgrađena 1895. godine na mjestu prijašnje crkve. Tlocrt crkve je u obliku latinskog križa s poligonalnim svetištem. Zvonik je naknadno izgrađen i nalazi se na sjevernom zidu. Stil je historicistički a većina arhitektonskih elemenata je neogotička. Zidne plohe su podijeljene lezenama i prozorskim otvorima. Crkva je posvećena 1904. godine i posvetio ju je Antun Marović, biskup senjsko-modruške biskupije. To dokazuje natpisna ploča koja se nalazi u svetištu crkve.

²⁷ PERČIĆ-ČOLOGOVIĆ, IVA, u Gorski kotar, str. 790

10.3. Crkva Majke Božje Lurdske u Vratima

Crkva je izgrađena 1932. godine. Stil izgradnje je karakterističan okasnjelo neogotički, ali pojavljuju se i određeni dekorativni elementi bliski postecesijskom razdoblju i utjecaju Moderne. Zanimljivo ova karakteristično zavjetna crkva po svojoj veličini i položaju zvonika ipak je i tipični primjer tradicije lokalne sakralne arhitekture Gorskog kotara. Ističe se dosljednost izvedbe i visoko zanatsko umijeće obrade.

11. Još nekoliko važnijih primjera sakralne arhitekture na području Gorskog kotara

11.1 Crkva Majke Božje od sedam žalosti u Mrkoplju

Crkva je izgrađena 1854. godine i nalazi se u središtu naselja na uzvisini. Zbog uzvisine do crkve vodi monumentalno stubište. Na početku stubišta nalaze se dva klasicistička dekorativna arhitektonska elementa. Taj pristup flankiran je po jednim stupom koji ima završetak u obliku piramide koja nosi kuglu. Stubište je bilo izrađeno od kamena, ali kasnijom intervencijom kamen je na žalost zamijenjen betonom. Time je narušen originalni izgled crkve. Crkva je trobrodna s troapsidalnim završetkom. Zvonik se nalazi na pročelju a zaključen je historicističkom lukovičastom kupolom. Krov je prvobitno bio pokriven daskom, nakon koje su došle salonitne ploče. Za vrijeme Drugog svjetskog rata crkva je oštećena. Oštećeni su lađa, zabat, krov i svodovi koji su nakon rata zamijenjeni ravnim stropovima.

11.2 Crkva sv. Antuna Padovanskog u Skradu

Iako se u 18. stoljeću u Divjakama spominje župa, današnja crkva sv. Izidora izgrađena je 1829. To je monumentalna jednobrodna građevina, poligonalne apside, masivnog zvonika ispred zapadne fasade. Stradala je od požara koji je izazvao grom 1973. Nešto mlađa od crkve u Divjakama je crkva sv. Antuna Padovanskog koja se nalazi Skradu i koja je smještena uz groblje. Prema župnoj spomenici na tom mjestu prvo se nalazila manja kapela, koje je nastala i prije od župne crkve u Divjakama. Narednih godina je produljivana i proširivana. To je jednostavna građevina – poligonalnog svetišta, koja ima masivni zvonik šiljatog krova koji se uzdiže iznad zapadne fasade, te je podijeljen plitkim polupilastrima.

11.3 Crkva sv. Antuna Padovanskog u Staroj Sušici

Slična prethodno spomenutoj crkvi sv. Antuna Padovanskoga u Skradu je nešto manja crkva istoga titulara u Staroj Sušici. Crkva se nalazi nasuprot tzv. kaštela tj. historicističke ladanjske kuće u Staroj Sušici. Današnja crkva je građevina koja je podignuta 1874. godine jer je ona prijašnja uništena za vrijeme turskih osvajanja. Crkva je jednostavna građevina poligonalne istaknute apside i sa zvonikom integriranim na pročelju.

11.4. Crkva sv. Ane u Mrzloj Vodici

Još jedan primjer koji se može spomenuti je crkva sv. Ane u Mrzloj Vodici, koja se nalazila uz današnje jezero, a zbog podizanja razine jezera srušena je 1975. godine. Crkva sv. Ane spominje se već 1805. godine.²⁸ Kada se 1975. uništava crkva, ostaje nam danas samo informacija kako je crkva bila izgrađena, ili znatno obnovljena 1850. godine. Taj podatak poznat nam je jer je bio uklesan u natpis na trijumfalnom luku u unutrašnjosti. Na vanjskim zidovima crkve bili su vidljivi znakovi pregradnji. Natpis koji se nalazio na zvoniku, ispred ulazne fasade, kao zadnju fazu znatnijih arhitektonskih intervencija spominje 1904. godinu.

²⁸ BERTOŠA, SLAVEN, Mrzla Vodica: Zapisi o postanku i sudbini naselja, u Problemi Sjevernog Jadrana 9, Rijeka, 2008., str. 166.

12. Zaključak

Sakralna arhitektura Gorskog kotara, točnije arhitektura ranog novog vijeka, slabo je istraženi dio arhitektonske baštine na tlu kontinentalne Hrvatske. Utjecaji koji se javljaju na navedenom području, posljedica su geografskog položaja i tranzitne funkcije ovoga šumovitog i slabo napučenog kraja, a dolaze iz kontinentalne Hrvatske, Primorja i područja sjeverno od Gorskog kotara, točnije područja današnje Slovenije. Crkva sv. Jurja u Liču je karakteristični primjer klasicističke arhitekture Gorskog kotara, gdje sam stil prepoznajemo u tragovima, uz dominantnu baroknu i kasnobaroknu tradiciju, tj. tradiciju oblikovanja sakralnih zdanja koja su joj prethodila.

Literatura koja obrađuje sakralnu arhitekturu Gorskog kotara, sadrži vrlo malo informacija o navedenom primjeru sakralne arhitekture koji je u fokusu ovog rada no komparativna analiza ipak je donekle omogućila njegovu kontekstualizaciju. Monografija Gorskog kotara je najopsežniji primjer stručne literature koji dotiče navedenu temu. Skromni prethodno raspoloživi podatci obrađenog primjera dobro ilustriraju širi problem koji se pojavljuje pri istraživanju sakralne arhitekture Gorskog kotara. Elementi jednom usvojene, dominantne barokne tradicije sakralne arhitekture dugo su se ponavljali i nalazimo ih ne samo u vremenu klasicizma nego i kroz čitavo 19. stoljeće. Ovim se radom nastojalo ukazati na problem daljnjeg istraživanja teme.

13. Popis literature

Knjige i članci:

1. BADURINA, ANĐELKO, Razvoj sakralnog prostora (VI), u Liturgija i umjetnost, 1984. Zagreb
2. BATELJA, JURAJ, Blaženi Alojzije Stepinac u pohodu župi Brod Moravice, Zagreb, 2014.
3. BOGNAR, ANDRIJA, Stanovništvo u: Gorski kotar, (ur.), Josip Šafar, Delnice, Fond knjige „Gorski kotar“, 1981., 311.- 319
4. BERTOŠA, SLAVEN, Mrzla Vodica: Zapisi o postanku i sudbini naselja, u Problemi Sjevernog Jadrana 9, Rijeka, 2008.
5. BOGOVIĆ, MILE, Gospićko-senjska biskupija- Povijest i sadašnjost (Povodom 10. obljetnice uspostave), Gospić, 2010.
6. BOGOVIĆ, MILE, Senjsko-modruška ili krbavska biskupija- Izvješća biskupa Svetoj Stolici (1602.-1919.), Zagreb, 2003.
7. BRADANOVIĆ, MARIJAN, TOPOLOVČAN IVAN, Župna crkva sv. Antuna Padovanskog u Fužinama, u: Problemi Sjevernog Jadrana, Zagreb – Rijeka, 2020.
8. BURIĆ, JOSIP, Biskupije senjska i modruška u 18. stoljeću, Gospić-Zagreb, 2002
9. HIRC DRAGUTIN, Gorski kotar, Rijeka, 1993
10. HORVAT, ANĐELA, MATEJČIĆ, RADMILA, PRIJATELJ, KRUNO, Barok u Hrvatskoj, Zagreb, 1982.
11. HORVAT-LEVAJ, KATARINA, Barokna arhitektura, Zagreb, 2015.
12. LASZOWSKI, EMILIJ, Gorski kotar i Vinodol- dio državine knezova Frankopana i Zrinskih, Zagreb, 1923.
13. PERČIĆ- ČOLOGOVIĆ, IVA, Fortifikacijski i sakralni spomenici, u: Gorski kotar, (ur.) Josip Šafar, Delnice, Fond knjige „Gorski kotar“, 1981., 781.-803.
14. PODNAR, IVAN, Sakralna arhitektura brodmoravičkog kraja u ranom novom vijeku (Diplomski rad), Rijeka 2020.
15. RAČKI, dr ANDRIJA, Iz prošlih dana općine Liča i Fužine. Rijeka, str. 9.
16. STROHAL RUDOLF, Uz Lujzinsku cestu, Rijeka, 1993.
17. SEKULIĆ, ANTE, Prilozi sa povijest naselja i župe Lič, 1981.
18. SLUKAN ALTIĆ MIRELA, Gomirje: povijest, identitet i fenomeni prožimanja, Rijeka, 2016. str. 271

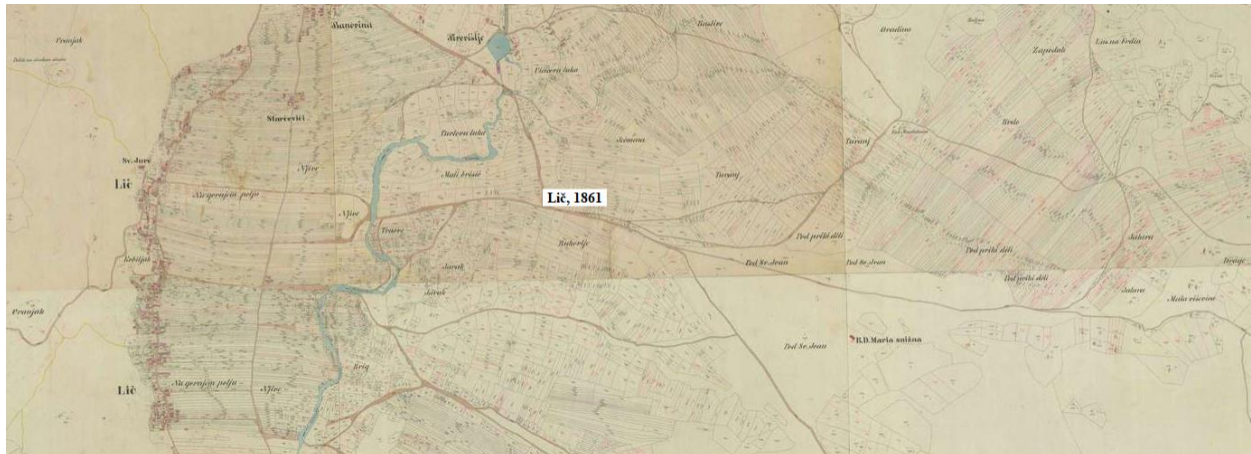
19. ŠKILJAN, FILIP, Kulturno-povijesni spomenici Gorskog kotara i Ogulinskoplašćanske zavale s pregledom povijesti Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale od prapovijesti do 1881., Zagreb, 2012.
20. TROHA, DEJAN, Sakralna arhitektura čabarskog kraja u 18. I 19. stoljeću (Diplomski rad), Rijeka, 2017.

Internetski izvori:

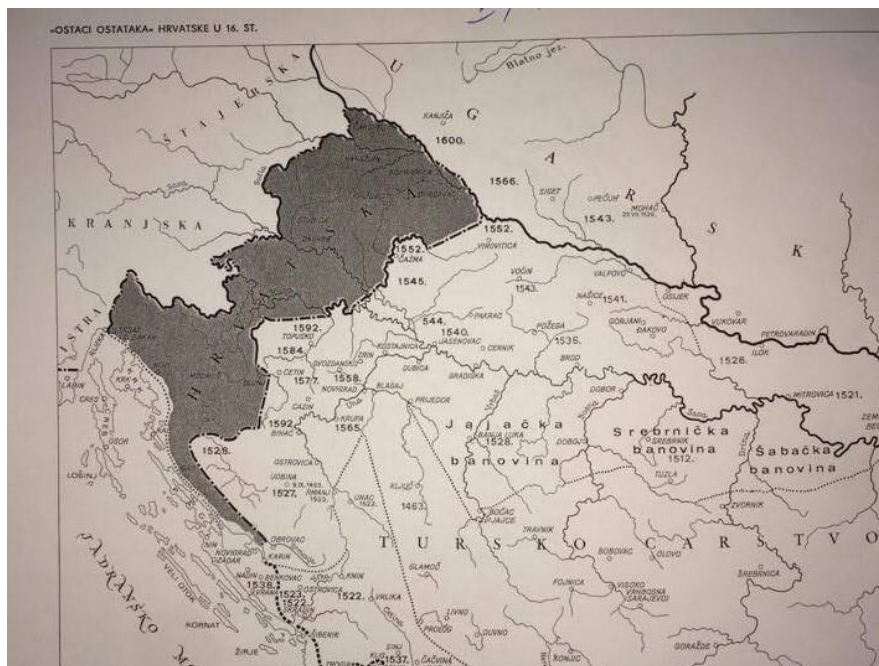
Turistička zajednica – Fužine

https://www.tz-fuzine.hr/de/zupna_crkva_sv_jurja_viteza_i_mucenika_u_licu/225/15

14. Popis priloga

Slika 1. Lič, 1861. godine. (Izvor: <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/>)

Slika 2. Granice reliquiae reliquiarum (Izvor: <https://uskok-sosice.hr/reliquiae-reliquiarum/>)

Slika 3. Sv. Juraj, Lič, zapadno pročelje i zvonik (Izvor: <https://mapio.net/pic/p-75213160/>)

Slika 4. Sv. Juraj, Lič, unutrašnjost

Slika 5. Crkva sv. Marije Magdalene u Brodu na Kupi (Izvor: <https://ika.hkm.hr/>)

Slika 6. Crkva sv. Marije u Lukovdolu (Izvor: <https://www.wikiwand.com/bs/Lukovdol>)

Slika 7. Crkva sv. Ivana Krstitelja u Delnicama (Izvor: <https://www.novolist.hr/rijeka-regija>)

Slika 8. Crkva sv. Katarine u Lokvama (Izvor fotografije: Josip Svetić)

Slika 9. Crkva sv. Antona Padovanskog u Fužinama (Izvor: <https://www.piland-nekretnine.com/gorskikotar/sadrzaji/crkva-sv-antona-padovanskog/>)

Slika 10. Crkva sv. Nikole u Brod Moravicama (Izvor: <https://m.vecernji.hr/vijesti/bozicna-prica-iz-najstarije-i-najmanje-opcine-u-gorskom-kotaru-u-pola-sela-vise-nema-nikoga-1549948/galerija-493507?page=1>)

Slika 11. Crkva Majke Božje Škapularske (Karmelske) u Moravičkim Selima
(<https://www.flickr.com/photos/mountmanphoto/45578203071>)

Slika 12. Crkva sv. Petra i Pavla u Podstenama (Izvor: B.Golik)

Slika 13. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Čabru (Izvor: Emil Troha)

Slika 14. Crkva sv. Hermagore i Fortunata u Gerovu (Izvor: <https://travelcroatia.live/listing/crkva-sv-hermagor-i-fortunat/>)

Slika 15. Crkva sv. Leonarda u Hribu (Izvor: <https://astra-divina.com/doziviljaj-plus/otkrij-hrib/>)

Slika 16. Crkva sv. Terezije Avilske u Ravnoj Gori (Izvor: <https://www.dreamstime.com/parish-church-st-theresa-avila>)

Slika 17. Crkva sv. Ivana Nepomuka u Vrbovskom (Izvor: https://www.helpmecovid.com/hr/60576_crkva-svetog-ivana-nepomuka)

Slika 18. Crkva Majke Božje Lurdske u Vratima (Izvor: https://www.tz-fuzine.hr/hr/crkva_majke_bozje_lurdske_u_vratima/223/15)

Slika 19. Crkva Majke Božje od sedam žalosti u Mrkoplju (Izvor: <https://www.cro-cu.com/forum/index.php?topic=118.0>)

Slika 20. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Skradu (Izvor: <https://mapio.net/pic/p-52361141/>)

Slika 21. Crkva sv. Antuna Padovanskog u Staroj Sušici